

İlgar İMAMVERDİYEV

Sənətşünaslıq elmləri doktoru, professor

Gaziantep Üniversitesi Türk Müsiquisi Dövlət Konservatoriyası /Türkiyə

Orcid id: 0000-0003-2294-6705

E-mail: ilgar.imamverdiyev@gmail.com

<https://doi.org/10.59849/2309-7949.2024.4.131>

Əli İMAMVERDİ

Yüksək Lisans tələbəsi

Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Ortadoğu və Köç Araştırmaları

İnstitutu/Türkiyə

Orcid id: 0000-0002-3724-1743

E-mail: ali.imamverdi27@gmail.com

<https://doi.org/10.59849/2309-7949.2024.4.131>

AZƏRBAYCAN MİLLİ MÜSİQİ ALƏTLƏRİNİN ƏFSANƏVİ MEMARI

Balabəy Mirzəbəy oğlu Balabəyov – 60

Açar sözlər: Balabəy, Tar, Saz, Kamança, Dəf, Usta, Sədəfsaz.

Summary

İlgar Imamverdiyev

Ali Imamverdi

The legendary architect of Azerbaijan national musical instruments

Musical instruments have played an important role in the development of our Azerbaijani national music. However, it should not be forgotten that the inventors of these musical instruments, who introduced them to the world musical culture with their new inventions, were talented artists whose names have gone down in our musical history in golden letters. Mirza Sadiq Asadoglu takes his place in the forefront as the owner of this invention and many other innovations in the art of Tar. Many of our famous artists who kept this tradition alive are being remembered for their new contributions to our national musical instruments. These artists, thanks to their creative approach, scientific-theoretical and practical contributions, and such goodwill, have enriched our national musical heritage. The names of these artists are always mentioned with respect at the same time as the names of our folk instruments. Tarzan master Kamil Ahmadov, professor Panah Gurbanov, Majnun Karimov, Abbas Verdiyev, Rashid Mammadov, Shahin Salmanov, Yusif Meshinchi, Nasib Guliyev, Musa Yagubov, Zohrab Mursalov, Mazahir Hashimov, Habil Salmanov, Gurban Verdiyev, Ildirim Uzeyirov, Bayram Agasiyev, Farahim Abdullayev are among these blessed names. An artist named Balabey Balabeyov can be called a conqueror who conquered the highest peak of handicraft with his fantastic inventions and innovations among the masters of the Turkish World and the Eastern world with his legendary contributions to the tar instrument, successful operations on this instrument as a surgeon. In our article titled “The Legendary Architect of Our Azerbaijani National Musical Instruments”, we will shed light on the creative products of Balabey Mirzabeyoglu Balabeyov, the tar, kamancha and saz instruments, and on some aspects of the artist’s creative features, characteristic merits and specific aspects, with facts reflecting our memories. In our article

titled “The Legendary Architect of Our Azerbaijani National Musical Instruments”, we will shed light on the creative products of Balabey Mirzabeyoglu Balabeyov, the tar, kamancha and saz instruments, and on some aspects of the artist’s creative features, characteristic merits and specific aspects, with facts reflecting our memories.

Key words: Balabay, Tar, Saz, Kamancha, Tambourine, Master, Sedef saz.

Резюме

Ильгар Имамвердиев

Али Имамверди

Легендарный архитектор Азербайджанских национальных музыкальных инструментов

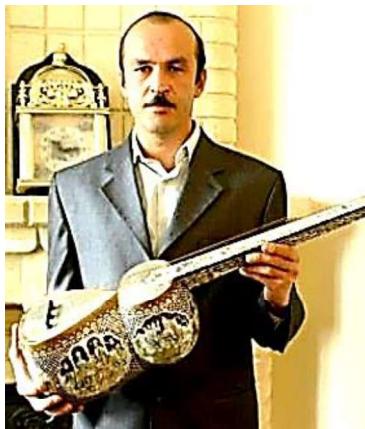
Музыкальные инструменты сыграли важную роль в развитии нашей азербайджанской национальной музыки. Однако нельзя забывать, что эти музыкальные инструменты были изобретены талантливыми мастерами, которые привнесли свои новые изобретения в мировую музыкальную культуру, и чьи имена золотыми буквами вписаны в нашу музыкальную историю. Мирза Садык Асадоглу занимает свое место в первых рядах как владелец этого изобретения и многих других инноваций в искусстве тара. Многие наших известных художников, сохранивших эту традицию, помнят за их новый вклад в реставрацию наших национальных музыкальных инструментов. Благодаря своему творческому подходу, научно-теоретическому и практическому вкладу, а также доброй воле эти артисты обогатили наше национальное музыкальное наследие. Имена этих артистов всегда упоминаются с уважением, как и названия наших народных инструментов. Мы исполняем свой долг преданности, вспоминая имена известных мастеров игры в тару, тариста Камиля Ахмедова, профессора Панахи Гурбанова, Меджнуна Каримова, Аббаса Вердиева, Рашида Мамедова, Шахина Салманова, Юсифа Мешинчи, Насиба Гулиева, Мусы Ягубова, Зохраба Мурсалова, Мазахира Гашимова, Габилы Салманова, Гурбана Вердиева, Йылдырыма Узеирова, Байрама Агасиева и Фарахима Абдуллаева. Благодаря его легендарному вкладу в создание инструмента тар и успешным операциям, которые он проводил на этом инструменте, как хирург, мы можем назвать художника Балабея Балабекова завоевателем, который своими фантастическими изобретениями и новаторством покорил высочайшую вершину мастерства среди мастеров тюркского и восточного мира. В нашей статье под названием «Легендарный архитектор наших азербайджанских национальных музыкальных инструментов» мы расскажем о музыкальных инструментах Балабея Мирзабейоглу Балабекова – таре, кяманче и сазе, о некоторых особенностях его творчества, характерных достоинствах и специфических аспектах, а также о фактах, отражающих наши воспоминания и фотографии как свидетельства его великолепного искусства.

Ключевые слова: Балабай, Тар, Саз, Кяманча, Бубен, Мастер, Седефсаз.

Giriş. Qədim tarixi keçmişə sahib xalqımız əsrlər boyu boyu dünya miqyasında məşhur elm xadimləri, şairləri, yazıçıları, dramaturqları, ədibləri, mütəfəkkirləri, sənət adamları, müdrik filosofları, habelə sərkərdələri, igid-qəhrəman övladları ilə tanınmışdır. Məcəzi anlamda bu “qiymətli töhfələr” ilə dünya mədəniyyətində-incəsənətində ən layiqli məqamlarda yerini almış məmləkətin ismi “Odlar diyarı” kimi də tanınan Azərbaycandır. Bu fikrimizin davamı kimi hətta Dədə Qorqud vətəni olan Nizamilər, Fizulilər, Nəimilər, Nəsimilər, Tusilər, Koroğlular, Babəklər yetişdirən məmləkətin böyük şəxsiyyətləri arasında Səfəvilər dövlətinin qurucusu, Şah İsmayıl Xətai, Şərq dünyasının nəhəng musiqişünasları Səfiəddin

Urməvi, Əbdülqadir Marağai, Mir Möhsün Nəvvab, dahi bəstəkar Üzeyir Hacıbəyli və bir çox məşhur rəssamlar arasında günəş kimi parlayan Səttar Bəhlulzadə də möhtəşəm əsərləri ilə təqdim etdiyimiz mötəbər siyahıda yerini almışdır. İstər xalı, istər rəssamlıq, istər heykəltəraşlıq, memarlıq alanı da daxil olmaqla əl işçiliyi ilə məşhur olan sənətkarlar da bu siyahının davamı olaraq qeyd edilməlidir. Dahiyanə əsərləri və yaradıcılıq töhfələri ilə milli mədəniyyət abidələrimizi zənginləşdirənlərin sayı-hesabı hələ də dəqiq bilinməməkdədir. Bunlar arasında öz fitri istedadı ilə, bəxş etdiyi dünya miqyaslı çalışmalarda sənətin ən incə nöqtələrinə kimi nüfuz etməyi bacaran, zərgər dəqiqliyi ilə möhtəşəm əsərlərini nümayiş etdirə bilmək imkanlarına sahib, Azərbaycanımızın istedadlı övladlarından nadidə olan, məşhur sənətkarın adı Balabəydir.

Balabəyin həyatı və yaradıcılığı haqda qısa düşüncələrindən bəzi fraqmentlər. Balabəyov Balabəy Mirzəbəy oğlu, 1966-cı ildə, aprelin 23-də

Bakının Balaxanı kəndində dünyaya gözlərini açmışdır. Ağac emalı üzrə usta olan atası Mirzəbəyin ətkisi oğluna hədsiz dərəcədə güclü olub. Uşaqlıq dönməndə ikən Balabəyin əl qabiliyyətinin formalaşmasında Mirzəbəyin mühüm rolu olması danılmaz həqiqətdir. Görüşümüz zamanı Balabəy bu həyat-yaşam həqiqətlərdən cüzi bir qismini bizlərə açıqlayaraq bəzi mətləblərə aydınlıq gətirdi: «*Musiqi alətlərinin hazırlanması prosesi həmişə məni cəlb etmişdir. Ona görə də həyatımı, mənim üçün müqəddəs olan tar alətinin hazırlanmasına həsr etmişəm. Ən böyük arzum Azərbaycan milli musiqi alətlərini, bacardığım qədər sənət əsəri səviyyəsində təqdim etməkdir, çünki, muğamımızın səslənməsində əsas məsuliyyət tar, kamança və qavalın üzərinə düşür, ona görə də mən Azərbaycanın böyük mütəfəkkir şairi Nizami Gəncəvinin əsərlərinə, xüsusilə də "Xəmsə" əsərinə, bu əsərə çəkilmiş minlərlə miniatür rəsm nümunələrinə müraciət etməyi qərara aldım. Bu əsərlərdən ilham alaraq, öz zövqümə uyğun bir şəkildə sadəf, qızıl, brilliant və başqa qiymətli materiallardan istifadə edərək, Xəmsə əsərindəki obraz və hekayələri bizim Azərbaycan tarının üzərində həkk elədim. Bu iş olduqca çətin, yüksək diqqət və sənətkarlıq tələb edir, çünki, sadəf işində, bu bir ilk sayılır. Hec bir yerdə görmədiyim bir əsəri, yalnız təsəvvürümdə canlandırır, onu həyata gətirmək olduqca çətin və məsuliyyətli bir məsələ idi. Amma, bir sənətkar kimi, mən bunu öz mənəvi ~~təvə~~ borcum bildim. Çünki mənim üçün TAR Azərbaycanın keçmişi, indisi və gələcəyidir, Tar Azərbaycan xalqının milli qururu, mənəviyyatının sütunudur. Məhz ona görə Nizami kimi bir dühanın əsərlərini möhtəşəm tar alətinin üzərinə həkk etmişəm. Mənim aləmində Nizamisi olmayan bir Azərbaycan, eləcə də tarı olmayan bir Azərbaycan xalqı mövcud deyildir...*

Bunun davamı olaraq, kamanca alətinin üzərinə, "Leyli və Məcnun" əsərindən fragmentlər işləmişəm. Mənə elə gəlir ki, kamançanın səsinə, biri-birinə qovuşa bilməyən iki aşiqin ah-naləsinin, başqa musiqi alətlərinə nisbətən, daha gözəl, səmimi və yangılı bir ahəngi var..

Hal-hazırda, Kitabı- Dədə Qorqud" dastanı üzərində çalışıram, bu möhtəşəm sənət abidəsinə həsr etdiyim miniatür əsərləri SAZ alətinin üzərinə həkk etməyi qərara almışam. Sual oluna bilər ki, niyə məhz SAZ, nə üçün tar və yaxud başqa alət yox? Cavab çox sadə və bəsit.. Dədə Qorqud bütün türk dünyasının atası olduğu kimi, SAZ da bütün dünya türklərinin ortaq xəzinəsidir. Ömür vəfa etsə, bir sənətkar kimi, mənim üçün müqəddəs olan bu missiyanı da ləyaqətlə, sevrək həyata keçirmək ən böyük arzumdur.»

Balabəy sənəti və sənətkarlığı haqda xatirəm. Filosof ruhunu əfsanəvi barmaqlarıyla sədəflərdə yansıdan azman ustadların piri-lideri adlandırsaq bu kəlmələrə sığmaz Balabəy sənəti. Çünki çox geniş, əhatəli sənətdir Balabəy sənəti. Bəlkə də obrazlı cümlələr də yetərsiz qalar vəsf etməkdə yəqin ki. Çünki möhtəşəmlik abidəsidir Balabəy sənəti Azərbaycanımız üçün. Onu anlatmaq da azlıq edər, bəlkə də bir qədər sadə və bəsit görünə bilər. Sənət aləminin fəzlərini kəlmələrlə ətraflı xarakterizə edib anlatmaq olarmı? Buna şair, alim, mütəxəssis təxəyyülünün gücü yetərməyəcək? Çox çətindir. Onu müşahidə etmək məntiqinə varmaq, mənəvi dünyasına dalmaq, ruhunu anlamaq gərəkməkdədir. Qüdrətli sənət məbədi də bunları tələb edir. Çünki ilahi sənətlə məşğul ola bilmək hərəkəmə nəsihət deyil. Bu Allahın sevdəsi nadidə qullarına aiddir. Balabəy kimi nadidə şəxsiyyətlərə. Çünki tar sənətinin Azərbaycandakı Atatürkü Balabəy, Saz sənətinin Üzeyir Hacıbəyli adlı sədəfsazı isə yenə Balabəy adlı bəxtəvər insanı bu şərəfli adlarla adlandırmaqda haqlıyam bir sənətşünas münasibətimizlə. Uzun illərdir tədqiqat apardığım üçün qənaətimin son özət halını səmimiyyətimlə Sizlə paylaşım.

1.Xatirələrimin bəzi məqamları məni 36 il əvvələ gətirirdi xeyalən. Üzeyir Hacıbəyli adına Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasından Muxtar Əşrəfi adına Daşkənt Dövlət Konservatoriyasına təkmilləşdirmə kursuna bir ay sürəylə (3 noyabr 3 dekabr 1989) tarixində exam olunduğum zaman, 8 xalq musiqi aləti üzrə ("Ney", "Doyra" adıyla tələffüz olunan dəf, "Kaşqar Rübab", "Əfqan Rübab", "Dütar", "Cənək", "Gıcak", "Tambur") tədrisin verilməsi ilə yanaşı, həm də Konservatoriya nəzdində elmi-yaradıcılıq laboratoriyasının, bir məkanda fəaliyyət göstərməsi, məni həddən ziyadə məmnun etmişdi o dövərdə. Bir anlıq düşündüm ki, kaş bizim çalışdığımız qurumda da tar, kamanca alətindən başqa təmbür (*Balakən təmburu*), saz, ney, zurna, yan tütək, qaval, dəf, tulum kimi antik alətlərimizin də həm istehsalı və bu alətlərin tədrisi də yer alaydı Üzeyir Hacıbəylimizin mübarək adını yaşadan müqəddəs "məbədgah"ımızda. Bir aylıq elmi-əzamiyyət dövrəmini tamamladıqdan sonra Vətənə bu xoş xəyallar aləmi ilə geri dönmə zaman öyrəndim ki, yeni açılmış, hələ tam fəaliyyət göstərə bilmədiyi "elmi-tədqiqat laboratoriya"ımızın fəaliyyətinə son vermək qərarı gündəmdə yerini al-

maqdadır. Həyəcan təlaş-ıçərisində nə edəcəyimi bilmədim. Sadəcə ağılıma gələn ilk şəxsiyyət, ziyalı xanımımız bir anlıq yadıma düşdü. Və bu məsələni çözmək üçün Fərəh xanım Şəkinskayanın ziyarətinə təşrif buyurdum. *(Fərəh Xanım Şəkinskayanı tanımağım da bir xoş təsadüf nəticəsində oldu. 25-31 yanvar 1983 tarixində “Bakı-Neapol qardaşlaşmış şəhərlər” arasında tədbirdə iştirak etdiyim dönmədə Əməkdar İncəsənət Xadimi, Sənətşünaslıq namizədi Gülarə xanım Əliyevanın təşkil etdiyi “Dan Ulduzu” instrumental ansamblında (tanınmış müğənnilər Xədicə Abbasova və Yalçın Rzadə ekibdə yer alırdı) tarzən olaraq fəaliyyət göstərdim. Bu səbəblə də Fərəh xanımla Neapolda, Kapridə, Romada düzənlənən konsertin biridə tanış olmuşdum.)* Məsləhət əsasında o dönmədə “Azərbaycan Mədəniyyət Nazirliyi”ndə çalışan, nazir müavini Güllü xanım Əbilovayla görüşməmi təvəqqə etdi. Referans əsasında da Mədəniyyət Nazirliyində Güllü Xanımla görüşüb xalqımızın mədəniyyət məsələsinə aid olan bu problemi anladım. Və qısa sürədə Konservatoriyamızda elmi-laboratoriyamızın başqa bir məkana daşınmasının qarşısı alınmış olundu. Elə bu ərəfədə, günlərin birində Konservatoriyamızın zəmin qatında kiçik otaqda fəaliyyət göstərən elmi-tədqiqat laboratoriyasına təsadüfən gəldiyim zaman ortadakı böyük masa üzərində sədəfli bir tar diqqətimi çəkdi. Yaxınlaşıb baxdığım da heyrətə gəldim. Bu günə kimi bu gözəllikdə kimsədə görmədiyim, tarzənlərimizin əllərində belə müşahidə etmədiyim qədim tariximizin yadigarı sədəfli tar, türk təbiriylə məni sanki “büyülədi”. Nə edəcəyimi bilmədim. Heyrətimi gizlətməyib məsləkdaşlarıma dedim ki, “bu kimin tarıdır?”. Bu sualıma otağın bir küncündə dayanmış zərif cüssəli təxminən 23-24 yaşlarında bir gəncin “mənimdir” deməsi ilə anidən çevrilib bu səs gələn tərəfə boylandım. Bu günə kimi heç görmədiyim, ismini belə duymadığım gəncə inanmağım gəlmədi. “Sən kimsən?” deyə sordum. “Balabəy” - dedi. Öz-özümə mənən utanc hissləri məni çulğadı. “Bu tarın sahibini indiyənə kimi niyə tanımamışam?” - deyə hətta öz-özümü tənbeh belə etdim. Bir anda irticalən bir fikir ağılıma gəldi. “Qalx bu tarı götür mənimlə gedək” - deyə israr etdim. Məramım bu tarı bütün xalqımızın görməsi idi. Bu səbəblə də tarı qılıfa qoyub ehmalca “Xalq qəzeti” redaksiyasına təşrif apardıq. Peşəkar jurnalist - ədəbiyyatçı alim İlham Abbasovla, onun məsləkdaşlarıyla görüşüb gəlişimimizin xoş məramını anlatmış oldum. Və fotoqrafçı çağırtdırıb bu tarın rəsmini hər yöndən çəkirdiyimiz zaman, qəzetin bütün əməkdaşları bu qeyri-adi gözəlliyə bələnmiş tarı seyr etməklə sanki dayandıqları yerdə heykələ dönmüşdülər. Heyrətamiz baxışlarla əfsunlanmışdılar. Nəhayət məqalə yazıldı və çəkilmiş şəkillərlə birlikdə az bir zamanda xalqımız bu tar adlı “əsra-rəngiz gözəlliyə” şahid oldular.

2. Bu minvalla Balabəy Balabəyov adlı vətən oğlumuzla səmimi-təmənnasız ünsiyyətimizin təməli o dönmədən qurulmuş oldu. Heç unutmuram tarın çanağının bütün bölümü Azərbaycan nemətləri ilə sədəflənmişdi. Bir üzündə pambıq, bir üzündə salxım üzüm, birində taxıl, çanağın arxasında neft buruqları, çanağın sağ tərəfində isə “Qız qalası”nın *(Bax: Şəkil 1)* rəsmi sədəflə sanki bəlgələnmişdir.

Ermənistanın Azərbaycana qarşı təcavüzkarlığı dönəmində, maddi ehtiyac ucbatından bu tarı satmaq arzusu ilə Konservatoriyaya gəldiyi zaman, o dövəndə Millət Vəkilimiz olan, SSRİ xalq artisti, Azərbaycan SSR Dövlət mükafatı laureatı, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının akademiki, tanınmış bəstəkarımız Arif Məlikovdan məsləhət almaqla bu tarın görməsini də məsləhət bildik. (Arif müəllimlə Əhmədağa Muğanlının ssenarisi əsasında 1989-cu ildə çəkilmiş “İki sahil” filminin musiqisini sazla çalib Xalq Artistimiz Alim Qasimovun oxumasını, Cəfər Cabbarlı adına Azərbaycan kinostudiyasının səs yazma studiyasında müşayiət edərək lentə yazdırmaq məramıyla dəvət aldığım zaman daha yaxından tanış olmuşduq.) Çünki böyük ziyalı insanımızın həm də bir zamanlar Qədim Gəncədə tar ifadəçiliyi ilə məşğul olmuş Arif müəllimə göstərmək məramı ilə dərs dediyi bəstəkarlıq kafedrasındakı otağını ehtiyatla açdığımızda tələbələrə dərs dediyini gördük. Qapını ehmalca örtüb bir qədər gözlədik. Dərsini bitirdiyi zaman təkrar sinifə daxil olmaq üçün izin aldım. Gəlişimin səbəbini bildirdikdən sonra Balabəy tarı futlayrdan çıxardığı zaman Arif müəllim heyretini gizlədə bilmədi. Adı kimi arif adam idi. Tarı götürüb bir qədər səsləndirdikdə səsinin yerində, gözəlliyinin isə ən üst səviyyədə olması ilə marağının daha da artdığını sezdim. Və bu aləti “dünyaya bəxş edənin” kim olduğunu sorduğu zaman, yanımdakı gənci işarət etdim. “Balabəy düzəldib Arif müəllim”. Ehtiyac üzündən bu tarı Sizin vasitənizlə tanıdığınız bir şəxsə hədiyyə vermək istədiyini bildirdiyim zaman, qəti bir şəkildə etiraz etdi. “Bu tar satılmamalıdır. Bu tar əsl muzeylikdir. Ən möhtəşəm muzeylərdə sərgilənməlidir”- dedi. Bu inamlı tövsiyələrdən sonra Balabəy fikrindən vaz keçdi.

Nəhayət qismət elə gətirdi bu sədəfli tar, Arif müəllimin xeyir-duası ilə Fransanın “Louvre” muzeyində sərgilənəsi oldu. Və bu tarın sayəsində “Louvre” muzeyində Azərbaycan mədəniyyətini, incəsənət nümunələrini əks etdirən xüsusi guşə də yaradıldı.

Yaxşı xatırlayıram ki, Ulu öndərimiz Heydər Əliyev Cənabları Fransaya rəsmi səfər ərəfəsindən bir neçə gün öncə Əhmədli qəsəbəsidəki istirahət bağının açılışı zamanı bu sədəfli tarı təqdim etmək üçün məslul yetkililər şərait yaradılar. Nəhayət Balabəy böyük məmnuniyyətlə sədəfli tarını “etibalı əllər”ə təslim etdi. (Bax: Şəkil 2) Ulu öndərimiz də bu ecazgar tarı özü ilə götürüb, Fransaya rəsmi səfər zamanı cumhurbaşqanı François Mitterranda hədiyyə etməsini münasib sandı. Çox şükür ki, Mitterand bu əl işi qarşısında heyretə gəlib “Louvre” muzeyində sərgilənməsinə qərar verdi. Bu hadisə Fransanın Azərbaycandakı səfirliyinin o dövəndə başqanının da diqqətini çəkmişdi. Və bu münasibətlə Balabəyin çalışdığı emalatxanasını görmək istəmişdi. Fəqət emalatxananın sadəcə kiçik bir ev şəraitində olması düşüncəsini alt-üst etmişdi. “Bu böyük sənət abidəsinin sahibibinin möhtəşəm əsəri bu evdəmi yaranmışdır?” deyə heç cür inanmaq belə istəməmişdi.

Şəkil 1. Balabəyin sədəfli tarının çanağında həkk olunmuş “Oız qalası” şəkli

3. Bu ərəfədə yeni sədəfli kamançanı da mənə göstərdiyi zaman tamam bir fərqli aləmlə qarşılaşdığımı da etiraf etməliyəm. Geçə qaranlıq səmada ay-ulduzun kamançanın qrifində incə zövqlə-sədəflə işlənməsi mənə ikinci kəs nağıllar aləminə aparmaqla heyrləndirmiş oldu. Kamançanı mənə etibar edib satmağımı təvəqqə etdiyində xəyalımda bir fikir canlandı. Dedim; “hörmətli ziyalı alimimiz,

Şəkil 2. Tar ustası Balabəy, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, ulu öndər Heydər Əliyevə armağan etdiyi sədəfli tar.

tar yapımı ilə də uğraşan, kimya elmlər doktoru, şair təbli-professor Pənah Qurbanova da göstərim. Sənətkar gözü ilə tar adlı əsərə usta-zilamımız da qiymət versin”. Səmimiyyətimlə etiraf edirəm ki, kamançadakı bu gözəlliyə heyrat edən Pənah müəllim anıdan qərar verdi ki, “Xətai Rayonunun icra başçısı sənətə qiymət verən bir dəyərli vətən övladımız, Gündüz Cəlilov adlı şəxs mənim yaxın dostumdur”. “Bu kamançanı ona da göstərək”. Bu məramla da məqamında ziyarət edib kamança barədə, Balabəy haqda məlumat verdik. İntizar içində tələsik futlyardan açıb, tarı

çıxarıb nümayiş etdirdiyimiz zaman heyratını gizlətmədən o andaca böyük məmnuniyyətlə dediyi sözü indi də xatırlamaqdayam. “Mən öz ərazimdə yer verirəm gəlsin emalatxanasını Xətayi rayonunda qurub bu alətləri bizim ərazidə istehsal etsin”. Fəqət Balabəy bu təklifi nədənsə geri çevirdi.

Dədə Qurqudun 1300 illik yubileyinə “Dədə Qorqud sazı”.

4. Dördüncü xatirəm 1999-cu illərə təsadüf edir. Günlərin birində Balabəyə üz tutub dedim: “Balabəy bir tar düzəltidin, bir kamanca sədəflədin. Bir borcun daha var. Xalqımızın qədim musiqi aləti, aşıqlarımızın yaraşığı olan sazımızın da sədəflənməsini görmək istəyordim. Görək Balabəy bu alətdə hansı fəlsəfi düşüncələrini ortaya qoyar?”. Onu da bildirdim ki, gələn il Azərbaycanda Kitabı-Dədə Qurqudun 1300 yubiley ili dövlət səviyyəsində keçiriləcək. Bugündən başlasan, qeyri-adi əsərini dünyanın hər tərəfindən gələn elm-sənət adamları da əl işlə tanış olarlar İnş Allah! Bu səbəblə də Usta Rizvanın emalatxanasına üz tutduq. Yeni bağlanmış sazını uyğun qiymətə razılaşib aldıqdan sonra Balabəy nə edəcəyinə qərar verdiyini mənə bildirmədi. Bu ülvə eşq, ilahi həvəslə də alət üzərində əl işçiliyini damla-damla, ilmə-ilmə, incə naxışlarla fərqli formada kəsilmiş sədəflərin harmonik düzümü ilə böyük səbrlə canlandırmağa başladı. 2000-ci ilin ortalarında mənə zəng edib dedi ki “Ay İlqar müəllim sazı başa çatdırıb tamamlaya bilmirəm”. Bu nigarançılığa son qoymaq məqsədi ilə dedim ki “əl işçiliyinə xəyanət etmə!”. Azərbaycanda bir təbir var: “Tələsik iş şeytan qarışar demişlər!”. “Beynəlxalq tədbir bitəndən sonra hazır olsun”. Bu təsginedici sözlərim əsasında Balabəyin növbəti əl işi sədəfli saz, beynəlxalq simpoziumudan az sonra hazır oldu. Etiraf edirəm ki, sazı gördüyümdə yenə heyratə gəldim. Kitabı-Dədə Qorqud hekayə-

lərindəki hadisələri sazın çanağının üzərinə zərgər dəqiqliyi ilə “rəssamanə” fantaziya ilə peşəkarlıqla işləmişdi. (Bax: Şəkil 3)

Şəkil 3. Balabəy Balabəyovun 2000-ci ildə “Kitabi-Dədə Qorqud”un 1300 illik yubileyi münasibətilə sədələdiyi “Dədə Qorqud motifli saz”

“Dədə Qorqud sazi” haqqında Əli İmamverdiyə göndərdiyi səsli məsajda Ba-

labəy düşüncələrini və təəssüratlarını bu cümlələrlə izhar etmişdir. «*Təbii ki, “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanını və bütün türk dünyasının ortaq dəyəri olan bu möhtəşəm abidəni unutmaq olmaz. Bu, köklərimizin haradan gəldiyini və nə qədər şərəfli tarixə malik olduğumuzu öyrənmək üçün gözəl bir yoldur. Mənim çalışmalarımda buna dair açıq bir göstərgənin olmaması qeyri-mümkün idi. Bu məqsədlə Dədə Qorqudun bizə miras qoyduğu müqəddəs qopuz alətindən yaradılmış musiqi alətini seçməyi məqsəduyğun hesab etdim və onun üzərində işləməyə başladım. Bənzərsiz sənət əsəri sayılan “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanı türk xalqlarının nə qədər dərin mənəviyyətə, özünəməxsus mədəniyyətə malik olduğunu göstərən əsər möhtəşəm olmaqla yanaşı, həm də xalqımızın mərdliyini, igidliyini, qəhrəmanlığını, şücaətini və mübarizəsini əks etdirən tarixi salnamədir».*

Məlumat üçün, sazın çanağının hər iki üzündə cəmi 6 motif həkk edilmişdir. Birinci motif “Dirsə xan oğlu Bugacın buganı yenməsi”ni əks etdirirdi. (Bax: Şəkil 4) İkinci motif “Salur Qazanın evinin yağmalanması, Qaraca Çoban” olayını yansıdırdı (Bax: Şəkil 5). Üçüncü motif “Basatın Təpəgözü öldürməsi” səhnəsini əlvan sədəflərin dili ilə xatırladırdı.

Şəkil 4. Balabəyin Kitabi-Dədə Qorqud hekayələrindən “Dirsə xan oğlu Buğac xan boyu”nun mövzusu əsasında sədəflə işlədiyi rəsm. Dirsə xan oğlunun Buğanı öldürməsi.

Şəkil 5. Balabəyin “Dədə Qorqudsazi” nın üzərində cizdiyi sədəf işçiliyi “Salur Qazanın evinin. Yağmalanması” hekayəsindən “Qaraca çobanın qoyunu sapanda qoyub yağı üzərinə atması” rəsmi

Sazın çanağının digər tərəfində daha üç motif Balabəyin əl işinin tərənnümü idi. Bu baxımdan dördüncü motif “Yaralı Qantural və anası” (Bax: Şəkil 6), beşinci motif “Bamsı Beyrəyin saz çalması, Banıçicəyin rəqs etməsi” (Bax: Şəkil 7), altıncı motif isə “Dədə Qorqudun qopuz çalması” (Bax: Şəkil 8) səhnələri sanki kino lenti kimi canlandırılmışdı Balabəyin “Dədə Qorqud sazı” adlı möhtəşəm əsəri üzərində.

Şəkil 6. Balabəyin emal etdiyi “Dədə Qorqud sazı”nda işlədiyi “Yaralı Qantural və anası”

Şəkil 7. Balabəyin “Bamsı Beyrəyin saz çalması, Banıçicəyin rəqs etməsi”

Şəkil 8. Kitabı-Dədə Qorqudun 1300 illiyi səbəbi ilə Balabəyin sədəflə işlədiyi “Dədə Qorqud” un saz çalması

Yaxşı xatirimdədir 2000-ci ilin təxminən iyun-iyul aylarında Azərbaycan Dövlət Televiziyasının həyatında Millət Vəkillərimiz; professor Həsən Mirzəyevlə və Xalq şairimiz Zəlimxan Yaqubla (Bax: Şəkil 9) təsadüfən qarşılaşdıq. Sazsevər insanlar qara torbaya bükülmüş əlimdəki sazı görəndə maraq etdi ki, “bu nədir? Sazı qılıfından çıxart bir “Mənsuri” çal bu kiçik təbiətdə dinləyək!” Sazı köynəkdən çıxaran zaman hər ikisi bir anda heyranlı baxışlarla yerlərində donub qaldı. O anda-cə Zəlimxan Yaqup səbrsizcə sazı əlimdən alıb ora-burasına göz gəzdirib heyranlı içərisində özü çalmağa başladı. Sazın ahəngi, tembri Millət Vəkilimizi ətkiləmişdi deyəsən. Bir müddət özü çala-çala, xəyallara dala-dala səsinə dinşək kəsildi.

Şəkil 9. Millət Vəkilləri Həsən Mirzəyev və Zəlimxan Yaqub

Bu günə kimi görmədiyi ən gözəl saz, şairimizin önündə bir gün kimi bərq vuranda dedi ki, “bu kimin sazıdır?” Dedim: “Yanımdakı şəxsin adı Balabəydi. Sazı Balabəy düzəldib Zəlimxan müəllim”. Böyük sevinclə: “Bu sazı məmnuniyyətlə 50 illik yubleyim üçün almaq istəyirəm. Bir şərtlə ki, üzərində sədəflə Zəlimxan 50 yazılsın”. Bu məramı dinləyən Balabəy razı olmadı. Dedi ki, “bu bir kompozisiyadır Zəlimxan müəllim! Onu poza bilmərəm. Hər şeyi öncə düşünüb bu ornamentlərlə sədəfləmişəm”.

5. Bu hadisədən bir qədər sonra Azərbaycan Aşıqlarının 5-ci qurultayı keçirilir M.F.Axundov adına kitabxanada. (Təəssüf ki, bu qurultayı bir müddətdən sonra hesaba almadılar.) Sentyabrın 10-da bu tədbirə gələn alimlərin, aşıqların və sazbəndlərin diqqətini çəkmək üçün Balabəyin “Dədə Qorqud motifli saz” ıyla orada iştirak etməsini arzuladım. O əlamətdar gündə hörmətli alimlərimizdən

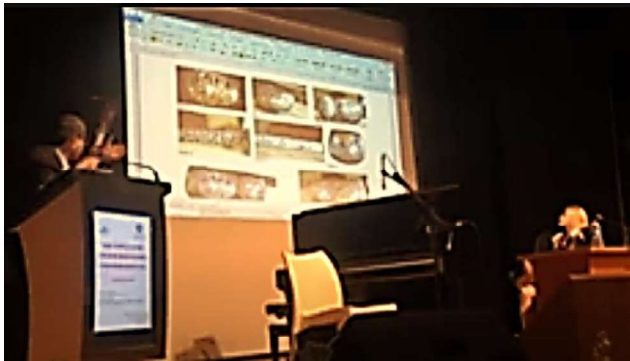
Prof.Dr. Qəzənfər Paşayev, Prof. Dr. Mürsəl Həkimov, Prof.Dr. Qara Namazov, Prof.Dr. Maarifə Hacıyeva, Prof. Dr. Sədnik Paşayev, Prof. Dr. Paşa Əfəndiyev, Prof. Dr. Pənah Qurbanov, aşığışünaslar Elxan Məmmədli, Ağalar Mirzə, Prof. Dr. İlqar İmamverdiyev məşhur sazbəndlərdən Tovuzlu Xudaverdi Mahmudov, Gədəbəyli Qəzənfər Sazbənd, Göyçəli Rizvan Qurbanov, Borçalıdan Murad Kövrək və müxtəlif bölgələrimizdən təşrif gətirmiş yüzə yaxın aşığılarımız da iştirak edirdi. Balabəyin “Dədə Qorqud adlı saz əsəri” bu qurultayda nümayiş etdirildiyi zaman qeyri-iradi bütün mütəxəssislərin, dəvətli qonaqların diqqətini çəkdi. Və görən hər bir kəs heyran qaldı. Bu səbəblə də Balabəylə maraqlananların sayı bir anda artmağa başladı. Mən deyərdim ki, Azərbaycan Aşıqların 5-ci Qurultayının yaddaqalan hissəsi məhz Balabəyin Dədəqorqud motifləri ilə sədəflə işlədiyi qeyri-adi gözəlliyin saz aləti ilə təcəssümü idi. Çünki qurultayın ab-havasını daha da şərəfləndirmişdi Balabəyin “Dədə Qorqud sazı”.

Bu sazin gözəlliyinə valeh olan insanlardan biri də. Rəhmətlə andığım Gədəbəyin El şairi Rəşid Poladoğlunun qardaşı Cəmşid Poladoğlu idi. Çalışdığı məqamda, iş otağında görüşümüz zaman əlimdəki saz diqqətini çəkdi. Və bu səbəblə də “Baş sarı tel” havasını dinləmək istədi mənim ifamda. Sazı köynəkdən çıxardığım zaman sanki qara köynək içindən bir günəş asimana doğmuş oldu. Bu alət sədəf ziyaları ilə bərq vurmasıyla, otağı günəş tək aydınladı sanki. Heyrətini gizlətməyib o andaca qeyri-ixtiyari dedi ki, “oğlumun ad günü yaxınlaşır. Bu sazı övladım üçün sürpriz etmək istəyirəm”. Bu məramla da bayıra çıxıb Cəmşid Bəyin arzusunu Balabəyə çatdırdım. Fəqət ehtiyacı olmasına rəğmən nədənsə razı olmadı. Təəssüf hissləri ilə təkrar otağa daxil olub bu hədiyyənin gerçəkləşə bilməyəcəyini bildirdim.

6. 2000-ci ilin dekabr ayında Azərbaycanda əl sənətləri üzrə yarış keçirildi. Bu əlamətdar günə Balabəy də Kitabı-Dədə Qorqud desenləri ilə süsllənmiş “cilvəli, nazlı-qəmzəli” saziyla təmsil olunurdu. Ən nəhayət yarışın qalibi “Dədə Qorqud sazı” ilə əsərin müəllifi Balabəy olduğuna çox sevinmişdim o dövəmdə. Çünki qiymətli işinin dəyəri əslində dəyərsizliyində idi. Mənim düşüncəmə görə ən üst səviyyədə olan sənət əsərlərinə qiymət vermək yanlışdır. Bu günə kimi kim-sənin edə bilməyəcəyi rekordu saz alətində tətbiq etmişdi sənətkarlığı və Allah tərəfindən bəxş olunmuş ilahi istedadı ilə Balabəy. Məhz bu yüksək istedad sahibi-dir Balabəy.

Gaziantep Universitetində çalışdığım 2016-cı ilin bir mübarək gündə “Whatsapp” vasitəsi ilə son əl işini oğlum Əlinin telefonuna göndərəndə Balabəy gözümdə bu dəfə əfsanələşdi. Dilə gəlməz, təsvir edilməsi zor olan tar möcüzəsi heyretimi artırıdınca hey artırdı. Hər dəfə dünya qaçışında Hüseyn Bolt kimi rekordunu daima özü yeniləyirdi Balabəy mənim nəzərimdə. Bu səbəblə də Azərbaycan tarı haqda beynəlxalq simpzioma qatılmaq qərarına gəldim. Və 2017-ci ilin 10-12 may tarixində Mərmərə universitetində düzənlənən “İncəsənətin tədrisi və ictimai elmlərin qarşılıqlı əlaqələri” adlı beynəlxalq simpoziumda “Azərbaycanda tar sə-

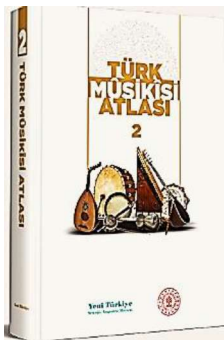
nətinin inkişafı tarixinə ümumi bir nəzər”¹ adlı məruzə ilə çıxış edib tar alətinin keçmişi və bu günü barədə ifaçılıq sənətinin bəzi aktual məsələləri haqda məlumat verdib nəhayət Balabəyin əfasanəvi sədəfli tarının şəkillərini də səhnənin bəyaz örtüsünə yansıdılan görüntülərlə elm adamlarının da diqqətini çəkmiş oldum. (Bax: Şəkil 10)

Şəkil 10. 2017-ci ilin 10-12 may tarixində Mərmərə universitetində düzənlənən “İncəsənətin tədrisi və ictimai elmlərin qarşılıqlı əlaqələri” mövzusunda, Sənətsünaslıq elmləri doktoru, professor İlqar Cəmilovlu “Azərbaycanda tar sənətinin inkişafı tarixinə ümumi bir nəzər” başlıqlı məruzə ilə çıxış edib Balabəy Balabəyovun sədəfli tarı haqda məlumat verərkən.

Daha sonra Türkiyədə yayımlanan 4. cildlik “Türk Musiqisi Atlası” (Bax: Şəkil 11) kitabında da tar barədə olan məqaləmin 2017-ci ildə yayımlanmasına nail olduğumu dəyərli oxucularımızla paylaşmaq istərdim.

II cild 509-cu səhifədən başlayan həmin məqalənin bir vərəqində Balabəyin ulu öndərimiz Heydər Əliyevə təqdim etdiyi tarın şəkli ilə, ən sonuncu səhifədə də sədəflə bəzənmiş tarın bütün hissələrinin hamısını daxil etdim. Və beləcə də Türk musiqiçiləri, ziyalı cameaəsi də Balabəyin əl işini Təbrizli Yusif Meşinci ilə birlikdə iki sənət qardaşı kimi tanımış oldu.

Dünyaşöhrətli filosof-şair Nizaminin əsərlərinə müraciət edərək sənət əsəri yaratmış Balabəyin Əli İmamverdiyə göndərdiyi səs qeydlərindəki, özünün təbiri ilə “Nizami” adlı tar əsəri” barədə dəyərli fikirlərini və tarın tac hissəsində qızıldan işlədiyi kənarları brilliant daş-qaşla ulduz şəkilli “barelyef”ini təqdim edirik. (Bax: Şəkil 12)

Şəkil 11. “Türk Musiqisi Atlası” 2. Cild

¹ <https://www.youtube.com/watch?v=LZRy4Y0fCNY&t=960s> Bax: 16-45

«Dahi Azərbaycan şairi Nizami Gəncəvinin dünya şöhrətli və sevilən əsəri “Xəmsə”yə müraciət etdim. “Xəmsə”nin bütövlükdə tarda əks olunması çox çətin və məsuliyyətli işdir. Bununla belə, hər əsərdən iki nümunə götürərək tarda on rəsm üzərində işləməyi bacardım. Və bu əsərlərdəki bəzi rəsmləri və müəyyən obrazları sədəflərlə tar üzərinə həkk edə bildim. Hər halda, “Nizami” adlandırdığım bu tara diqqətlə nəzər salıb təhlil etdikdə bütün “Xəmsə” haqqında müəyyən təsəvvür yaranırsa bilər.

Müxtəlif növ sədəflərin rənglərindən istifadə edərək musiqi alətlərində mənzərə və səhnələrin yaradılması mənim tədqiqimə görə sədəf sənəti aləmində bir ilk və yenilik hesab oluna bilər. Nizaminin əsərləri ilə tanış olmaq, bu ibrətamiz əsərləri oxumaq, araşdırmaq çox vaxt tələb edir. Ancaq hazırladığım əsərlərə nəzər saldıqda, məhdud da olsa, o əsərlərin mahiyyəti, məzmunu haqqında müəyyən təsəvvür yaranır. Ən azından dahi mütəfəkkir olan şairin bəşəriyyətə nə demək, hansı məsəyləri çatdırmaq istədiyini aydındır. »

Nizaminin “Sirlər xəzinəsi” əsərindən görüntülər təqdim etdiyimiz tarın kiçik çanağındakı “Adil Nuşirəvan, ilə vəzirin hekayəti” adlanır. Digər adla “Nuşirəvan və bayquşların söhbəti”ni əks etdirən sədəfli rəsm, sanki rəssamın fırça ilə çəkilmiş əlvan boyalarla süjetin təsviridir. (Bax: Şəkil 13)

Tarın böyük çanağı yenə Nizami Gəncəvinin “Xəmsə” əsərindən “İsgəndərnamə” poemasına dayanır. Bu dəfə Balabəy “Böyük İsgəndərin Bərdə hökmdarı Nüşabə ilə görüş səhnəsi” əlvan naxışlarla süslənmiş sədəflərin ahəngdar düzümü ilə süjet obrazlı dillə sanki “qələmə” alınmışdır. (Bax: Şəkil 14)

Dahi Nizami Gəncəvinin “Sirlər xəzinəsi” əsərinə istinadən, Balabəyin yaratdığı tarın çanağının sağ yan küncündə sədəflə işlənmiş süşet “Kərpickəsən qoca ilə cavan” adlanır. Bu əl işçiliyi sanki rəssamın sədəfsaz ustasına çevrilmiş yüksək istedadının zərif naxışlarla yansımalarıdır. (Bax: Şəkil 15)

Şəkil 13. Balabəyin tarın kiçik çanağına sədəflə həkk etdiyi “Nuşirəvan və bayquşların söhbəti” motivi

Şəkil 14. Balabəyin tarın böyük çanağına sədəflə həkk etdiyi “İsgəndərin Nüşabə ilə görüş səhnəsi”

Şəkil 15. Balabəyin tarın böyük çanağın sağ yan tərəfinin künc hissəsinə sədəflə həkk etdiyi Nizami Gəncəvinin “Kərpickəsən qoca ilə cavan” adlı hekayəsindən görüntü.

Şəkil 12. Balabəy Balabəyovun “Nizami” adlı sədəfli tarı dünyaca məşhur şair-filosof Nizami Gəncəviyə həsr olunmuşdur.

Balabəyin əl işçiliyindən biri də, tarın çanağının sağ tərəfdəki yuxarı künc qismində özünü göstərir. Bu dəfə mövzu yenə dahi Nizami Gəncəvinin “Xosrov və Şirin” poemasından alınmışdır. Şirinin eşqilə dağı dələn igid Fərhadın görüşünə Şirinin getməsi əks olunmuşdur əlvan sədəflərin ahəngdar düzümlü ilə. At üstündə çaparaq Şirinin həyəcan-təlaş içində sevgilisinin ziyarətinə tələsməsi və Fərhadın, külünglə dağı çapması, sanki gerçək bir anın donmuş halının fraqmentinin təzahürüdür. (Bax: Şəkil 16)

Şəkil 16. Sədafsız Balabəyin Nizami Gəncəvinin “Xosrov və Şirin” poemasından əsirlənərək sədəfin imkanlarını açıb göstərən “Şirinin Fərhadla görüş” səhnəsindən bir epizod.

Şəkil 17. Balabəyin tarın kiçik çanağın sol yan tərəfində sədəflə həkk etdiyi Nizami Gəncəvinin “Xosrov və Şirin” poemasından “Xosrovun çimən Şirini görməsi” adlı əsəri.

Tarın sol tərəfdən kiçik çanaqda əks olunan rəsm Dahi Nizami Gəncəvinin “Xosrov və Şirin” əsərinin mövzusundan alınmışdır. “Şirin çimdiyi zaman Xosrovun” təsadüfən görməsi naxışlanmışdır. Gözəl miniatürlə nəql edilən bu süjet şux və əlvan boyaları xatırladan əsrarəngiz sədəflərin zərif və zəngin rəng palitrasına malikdir. Fiqurların sakit həmdə rəvan və ahəstə hərəkət ritmi Balabəyin istedadının və yüksək zövqünün təəcəllisi kimi olaraq ilhi gözəlliyin inikası kimi dəyərləndirə bilərik. (Bax: Şəkil 17)

Tarın böyük çanağında həkk olunan süjet Nizami Gəncəvinin “Yeddi gözəl” əsərindən alınmışdır. Balabəy bu dəfə “Bəhram Gur və qoca çoban” motifini sədəflə bir rəssam həssaslığı ilə özünəməxsus əlvan sədəfvurma texnikasını əl işçiliyi ilə peşəkarcasına yansıtmış və bu məramına yüksək səviyyədə nail olmuşdur. Şahın qəzəbli baxışları altında və çobanın məsum duruşu yüksək, ümitsiz yalvarışlı baxışlarını həssaslıqla təzahür etdirə bilməsi professionallığın təəcəllisi olaraq adlandırılabilir. (Bax: Şəkil 18)

Şəkil 18. Balabəyin tarın böyük çanaqda sədəflə həkk etdiyi Nizami Gəncəvinin “Yeddi Gözəl” poemasından “Bəhram Gur və qoca çoban” adlı əsərindən bir fraqment

Şəkil 19. Balabəy Balabəyovun tarın çanağının arxasında Nizami Gəncəvinin “Yeddi Gözəl” poemasından əsirlənərək rəngli sədəflərlə həkk etdiyi “Bəhram Gur və Fitnənin ova çıxması” səhnəsindən bir fraqment.

Balabəy Balabəyovun “Nizami” adlandırdığı tarın arxa hissəsində dahi Nizami Gəncəvinin “Yeddi gözəl” poeması əsasında çəkilmiş miniatür rəsm yer almaqdadır. “Bəhram Gur və Fitnənin ova çıxması” səhnəsini əks etdirən əlvan sədəflər sanki boyaya, mübarək əlləri isə fırçaya çevrilmişdir. Ov səhnəsindəki görüntülər bütün ihtişamı ilə əsrarəngiz sədəf işçiliğinin şah əsəri adlandırmaqda doğru təsbit etmiş olar. (Bax: Şəkil 19)

Balabəyin digər bir sədəfli rəsmi, mövzu etibarilə dahi Nizami Gəncəvinin “İsgəndərnamə” əsərindən alınmışdır. Bu dəfə tarın arxasının kiçik canaq bölməsində müəllif, müxtəlif sədəfləri rəng etibarilə bir araya gətirib, harmonik ahənglə böyük İgəndəfirin yeddi filosof əhatəsində elmi söhbət edərkən görüntüsünü yansıtmayla sədəf işçiliyi ilə bir uğura daha imza atmışdır. (Bax: Şəkil 20)

Şəkil 20. Balabəy Balabəyovun tarın çanağının arxasında Nizami Gəncəvinin “İsgəndərnamə” poeməsindən əsirlənərək sədəflərin əlvan imkanlarıyla həkk etdiyi “Böyük İgəndər yeddi filosof alimlərin əhatəsində” səhnəsi

Dahi filosof-şair Nizami Gəncəvinin bir əsərinə də Balabəy istinad etməklə tarın küp qismində sədəflərin melodik – hüznü görüntüsüylə. Bu dəfə “Leyli və Məcnun” əsərindən bir fraqmenti nəzərdə tutmuşdur çağdaş günümüzün nəhəng sədəfsazı. Məcnunun vəhşi heyvanların müşayiəti ilə Leylinin çadırına yön alması, iki qovuşmaz aşiqin həsrət qalan arzularının görüntüsünün əks-sədası kimi tar üzərində əbədilik timsalı şəklindəki ülvə eşqin xəti-rəsidir. (Bax: Şəkil 21)

Şəkil 21. Balabəy Balabəyovun tarın çanağının küp hissəsində Nizami Gəncəvinin “Leyli və Məcnun” poeməsindən əsirlənərək sədəflərin əlvan imkanlarıyla həkk etdiyi “Məcnun Leylini görmək eşqiylə vəhşi heyvanların əhatəsində çadırına tərəf gedir”

“Leyli və Məcnun” əsərindən daha bir görüntü heç şübhəsiz Balabəyin Nizami Gəncəvi yaradıcılığına olan ilahi məhəbbətdən, vurgunluğundan irəli gəlir. Sanki Məcnun Balabəy özü, Leylisi isə sədəflədiyi, əl işçiliyi ilə bərq vuran sədəflərin ekstaz tüğyanının göstərgəsi olan alətdir tar adında. Tarın sap qismi 3 kompozisiyadan ibarət olub bir-biri ilə ahəngdar uyumunun məntiqi nəticəsidir. Bu baxımdan diqqət etsək ilk motiftə qohum-əqrəbalarının Məcnun ilə atasının Müqəddəs Məkkəyə ziyarətə yola salınma mərasimidir. (Bax: Şəkil 22) İkinci motif dəvə karvanı müşayiətində atası oğ-

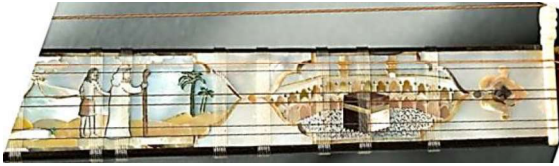
Şəkil 23. Dəvə karvanlarının sarvanı Məcnun və atası səhrada müqəddəs məkkəyə doğru hərəkəti

lu Qeysin əlindən tutaraq zəvvar kimi Məkkəyə doğru rəvan olması səhnəsidir. (Bax: Şəkil 23)

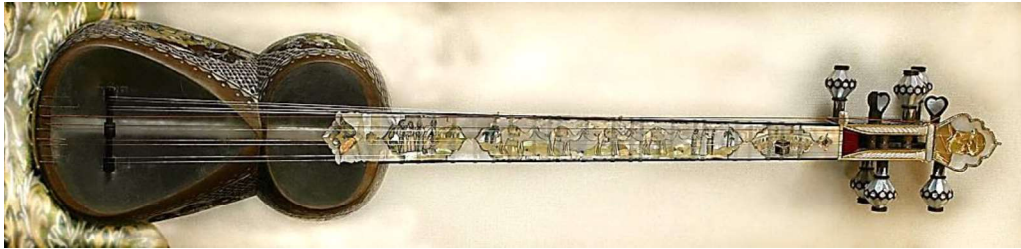

Şəkil 22. Qohum-əqrəbalarının Məcnunu müqəddəs Məkkəyə uğurlaması

Üçüncü qisim isə Müqəddəs Kəbənin görüntüsüdür ki, bu da tarın baş qisminə yaxın yerdə sədəflərlə möhtəşəm görüntü heyvəterici gözəllikdə seyrçini əfsunlamaqdadır. (Bax: Şəkil 24) Təqdim etdiyimiz rəsmlər 3 motifin məntiqi qovuşmasıyla bir kompozisiyanı ehtiva edir. (Bax: Şəkil 25)

Şəkil 24. Tarın qolunda sədəflə həkk olunmuş müqəddəs Kəbə

Şəkil 25. Balabəyin icad etdiyi sədəfli əsərin - üç motifin tarın qol hissəsində kompozisiya halında ümumi görünüşü

Balabəyin “Leyli və Məcnun” əsərinin sədəflədiyi kamançada təzahürü

Leyli və Məcnun mövzusu bu dəfə Məhəmməd Füzulinin əsərinə təməllən-məklə sədəflə bəzənmiş kamanca alətində də özünü göstərmişdir. Bu haqda Əli İmamverdiyə göndərdiyi səs yazısında bu mövzudakı münasibətini bildirərək, də-yərli fikirlərini və səmimi duyğularla etiraf etmişdir Balabəy. «*Bu əsəri kamança-da əks etdirmək qərarına gəlməyimin səbəbi, qovuşa bilməyən iki nakam sevgili-nin göz yaşlarını, fəryadını, ah-nalələrini xatırladan bu alətin incə kövrək tembrə malik yangılı səsi oldu. Bu səbəblərdə Kamançanın fərqli hissələrində çeşidli rəng-lərə bələnmiş əlvan sədəflərlə müxtəlif motiflər işlədim. Bunlar arasında “Leylinin yanan şamla söhbət etməsi”, “Məcnun və ceyran”, “Məcnunu Leylinin çadırına aparən dilənçi qadın”, “Müqəddəs Kəbəyə ziyarət” və “Məcnunun Leylinin qəbri başında canını Allaha təslim etməsi” adlı rəsmlər yer alır*».

Şəkil 26. Kamançanın tac hissəsində Balabəyin əklədiyi Məhəmməd Füzulinin bərelyefi

Bu dəfə də Balabəy öz yaradıcılıq prinsipinə sadıq qalaraq sədəflədiyi kamançanın tac qisminə türkdilli ədə-biyyatın azaman şairlərindən biri Məhəmməd Füzulinin rəsmini əkləmişdir. (Bax: Şəkil 26) Sədəflərin əhatəsində bahalı daş-qaşların çevrələdiyi incə - estetik görüntülərlə. Sanki ay Məcnunu, ulduz isə Leylini xatırladır Füzuli təxəyyülündə. Balabəy, kamança alətinin fərqli bölümləri orijinal motiflərlə “Leyli və Məcnun” əsərinə istinadən şəkilləndirilmişdir. Kamançanın çanağının yan tərəfində “Məcnun və ceyran” kompozisiyası (Bax: Şəkil 27), çanağının sağ tərəfində “Leyli közərən şama dərdini söyləy-məsi” kompozisiyası (Bax: Şəkil 28), çanağın digər yan tərəfində “Məcnunun atasıyla müqəddəs Kəbəni ziyarətə

etməsi” kompozisiyası (Bax: Şəkil 29), çanağının arxasında isə “Məcnunun Leylinin qəbri başında canını Allaha əmanət etməsi” yer alır (Bax: Şəkil 30).

Şəkil 27. Kamançanın çanağının yan tərəfində Balabəyin əklədiyi “Məcnun və ceyran” kompozisiyası

Şəkil 28. Kamançanın çanağının sağ tərəfində Balabəyin əklədiyi “Leyli şama dərdini söyləyir” kompozisiyası

Şəkil 29. Kamançanın çanağının digər yan tərəfində Balabəyin əklədiyi “Məcnunun atasıyla müqəddəs Kəbəni ziyarətə etməsi” kompozisiyası

Kamançaya ümumi olaraq uzaqdan nəzər saldıqda bütövlükdə kompozisiya təşkil etməklə Məhəmməd Füzuli şəxsində “Leili Məcnun” əsəri ilə bir arada seyircilərin diqqətində bir tamlıq mücəssəməsi fikrini yaradır. Bu cəhəti ilə də Balabəy sənətkarlığı ilə bahəm həm də mütləq, dəqiq oxuyucu timsalında bir daha gözümüzdə yüksəlir. Çünki Balabəy sadəcə sədəfsaz deyil o həm də alim xislətli, tədqiqatçı sədəfsaz ustası və milli musiqi alətlərimizi cana gətirən ixtiraçı, novator filosofdur. Məhz bu prinsiplər onun yaradıcılığında müşahidə olunur orujinal yenilikləri ilə daima.

Balabəy sənətinin fəlsəfəsi

Balabəyi digər sənətkarlardan fərqləndirən cəhət bir tədqiqatçı alim kimi dərin araşdırmaya həvəsli olmasıdır. Hər mövzu ətrafında illərlə təhlillər apararaq yekun özətə nail olduğu zaman artıq əlvan sədəflərə, bahalı daş-qaşlara üz tutar və yaradıcılıq təxəyyülünü fərqli motiflərlə canlandırmağa çalışır. Bu cəhət Balabəyin sənətinə olan ilahi sevgisindən, coşğun həvəsindən, istəyindən, məhəbbətindən özünə qarşı olan tələbkərlikdən, məsuliyyətdən irəli gəlir. Müxtəlif mənbələlərə müraciət edərək səbrlə, təmkinlə mütləq edər, ən dəyərli bilgiləri kəşf etməsiylə əsərlərini xəyalən nəticələndirmiş olur. Bu xüsusiyyət Balabəyin təbiətindən, sənətsünas kimi xarakterindən irəli gəlir. Məhz bir sənətkar kimi hər zaman bunlara ehtiyac duyar. Bu baxımdan Balabəyi adi bir sənətkar deyil alim xislətli rəssam-sənətkar, sədəfkar elminin mütəxəssisi adlandırmaq bilərik. Hər mövzuda elmi tədqiqat işlərini aparmaqla nəhayət fərqli illərdə gah dahi Nizaminin “Xəm-

Şəkil 30. Kamançanın çanağının arxa hissəsində “Məcnunun Leylinin qəbri başında canını Allaha təslim etməsi”

sə”sinə, gah Fizulinin dərin fəlsəfəylə yoğrulmuş ilahi eşqin timsalı kimi “Leyli-Məcnun” əsərinə müraciət etmiş, Dədə Qorqud hekayələrində cəryan edən mövzunun mənə-məğzlərinə baş vurmuş, kəşf etdiyi incə mətləblərdəki mücəvhərləri hasil edərək nəhayət zərgərcəsinə motiflər üzərində fikirlərini, düşüncələrini əks etdirməyə çalışmaq bu məramını möhtəşəm əsərləri ilə musiqi-mədəniyyətimiz tarixinə nəqş edə bilməklə uğur qazanmışdır. Sədəfsaz alimin hər işi gözəl, hər əsəri şahənə olmaq üzrə gələcək zamanlar üçün Azərbaycan mədəniyyətinin antik əsərlərini qazanmağa bu günümüzdən etibarən nail olmuşdur. Hər bir əsərlərinə gələcəyin gözü ilə qiymət verməsiylə qeyd-şərtsiz milli-mənəviyyat tariximizin abidəsi kimi, məbədgah statusunu qazanmışdır. Qısacası özünəməxsus fantastik mənzərələri əks etdirən əl işləri ilə Balabəy ölümsüzləşmişdir mənim nəzərimdə. Çünki öz möhtəşəm milli mənəvi sərvətimiz olan heyratəmiz əsərləriylə kimsəyə bənzəmədən, öz mübarək dəst-xətti ilə möhür vurmuş, bu şahənə sənəd əsərlərinə mübarək imzasını çoxdan atmışdır.

Alim xislətli sənətkarın düşüncələri

Sənət barədə orijinal fikirləri onun elm xadimi kimi sənətkarlığını təsdiq edir. Bu barədəki bəzi fikirlərini, düşüncələrini təqdim edirik: *«Məlumdur ki, bəzi əşyaların sədəflə bəzədilməsi, gözəlləşdirilməsi, baxımlı və qiymətli olması XV əsrdən etibarən bütün dünya miqyasında orijinal bir sənət halına çevrilib. Saraylarda, taxtlarda, qapı-pəncərələrdə gündəlik əşyalar, sandıqlar, uşaq beşikləri, silahlar və müxtəlif mətbəx qabları və s. mirvari ustaları tərəfindən bəzədilib gözəlləşdirilmişdir. Azərbaycanda sədəf əşyaları deyildikdə, adətən, sazəndə və xanəndələrin əlində daha çox müşahidə etdiyimiz musiqi alətləri, sədəfli tar, sədəfli kamança, sədəfli qaval, sədəfli saz, sədəfli tütəklər ilk öncə yada düşür.*

Musiqi alətləri hazırlamaqla yanaşı, onları sədəf, qızıl və digər qiymətli materiallardan istifadə edərək bəzəyir, maraqlı və qeyri-adi obrazlar yaratmağa çalışıram. Mənim sədəflə işləmə tərzim digər sədəf ustalarının işindən tamamilə fərqlidir. Ona görə də mən alətləri təkcə bəzəmirəm, onlara bədii və fəlsəfi tərtibat verməyə çalışıram. Mənim ən böyük arzum Azərbaycan milli musiqi alətləri üzərindəki etdiyim yeniliklərimi xalqımıza və bütün dünyaya sənət əsərləri səviyyəsində tanıtmmaq və təbliğ etməkdir».

Türk dünyası musiqi mədəniyyətini tədris edən bir sənətşünas kimi qeyd edə bilərəm ki, bu günə kimi bir çox sənətkarların, Orta Asya və Doğu Türküstan, İran, Əfqanıstan, Tacikistan, Monqolustan, Çin, Qazaxıstan, Qırğızıstan, İran Türkmənistan, Türkiyə hətta Balkan ölkələri də daxil olmaqla Balabəy səviyyədə, sədəflə yüksək peşəkarlıqla rəsm çəkməyi bacaran, nadir olan sənətkarların “durna qatarının öndəri”dir Balabəy. Nə xoşbəxtdir ki, Azərbaycan xalqının qismətinə Üzeyir Hacıbəyov, Türkiyənin şansına Mustafa Kamal Atatürk, Şərq aləminin və Türk dünyasının bəxtinə Balabəy Balabəyov adında bir bəndə, sənətkarlıq zirvəsini fəth etmiş fəth, sədəf dünyasının-fəlsəfəsinin alimi olan bəxtəvər insan, Allahın mübarək qulu düşmüşdür. Qeyd-şərtsiz deyəbilərəm ki, sənət dünyasının fəx-

ridir Balabəy. Nizami, Füzuli, Nəsimi, Stradivarius kimi, Pikasso kimi, Bax, Beethoven, Moçart kimi dahi şəxsiyyətdir.

Mütəxəssislərin Balabəy sənəti haqda düşüncələri

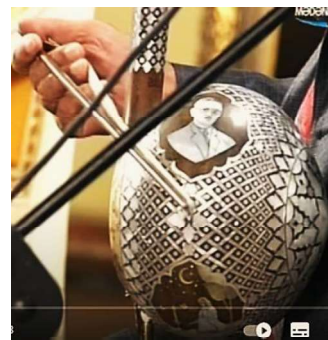
Şəkil 31. Balabəyin, Azərbaycan kamança ifaçılığı sənətinin nəhəng sənətkarı Həbil Əliyevə bəxş etdiyi şeirli sədəflərlə süslənmiş nazlı-qəmzəli, cəlvəli kamanca

Balabəy haqqında öz fikrimi bildirmək istəyirəm. Mən kamança çalanam və kamançanı çox istəyirəm. Kamança mənim həyatımdır, ömrümdür, nəfəs aldığım havadır, içdiyim zəməm suyudur, gəzdiyim müqəddəs Azərbaycan torpağıdır, nuş etdiyim bərəkət, mənəvi dünyanın günəşidir. Azərbaycanın bir oğlu, sənətkarı yetişibdir ki, bu sədəf işi ilə məşğuldur. Mənə elə bir kamança hədiyyə edibdir ki, bu möhtəşəm abdidəni kimsəyə etibar etmirəm, Özümü bir an da olsa kamançasız təsəvvür etmirəm. (Bax: Şəkil 31).

Balabəyin əl işlərinə qiymət verməkdə çətinlik çəkirəm. Bu ustadın sənətinə qoy xalqımız özü baxsın dəyərləndirsin. Bunu əsəri görsünlər ki, necə işləyib? Əlimdə saxladığım kamançanın aşağısında yer alan şiş yeri tamamən qızıldan hazırlanıb. Yuxarıda tac hissəsində mənim portretimi ən qədim, antik sədəf içərisinə qızıldan həkk edərək, ətrafını da brilliantla naxışlayıb. Əsas bunun qızıldan da, brilliantdan da qiymətli bu sənətkarın ustalığındakı qeyri-adi zövqlə ən üst səviyyədəki möhtəşəm əl işçiliyidir. Bu alət Balabəyin qabiliyyətinin göstərgəsidir. Nə qədər gözəl, həssas, incə zərgər dəqiqliyi ilə iş görübdir ki, bütün bu sənətkarlıq keyfiyyətlərinə görə xalqımız, millətimiz, respublikamız onunla fəxr etməlidir. İnamla deyirəm ki, mənim əlimdə tutduğum minbir sədəflə naxışlanmış bu sənət əsərini dünyanın ən möhtəşəm muzeylərində nümayiş etdirmək olar. Burda Füzulinin portretini işləyibdir. Bu tərəfdə isə dahi bəstəkarımız Üzeyir Bəy Hacıbəylinin portretini nəqş edibdir. (Bax: Şəkil 32).

Alətin aşağı hissəsində Leyli-Məcnun səhnəsini yer alır. Digər tərəfdə isə yenə Leyli səhnəsini həkk edibdir. Siz bu incə işin bir zərifliyinə diqqət yetirin. Elə bir yaz fəslidir, gül açıbdır çəmənzarda. İnanın ki, bu yaşımnda mən valeh olmuşam. Məni sevindirən odur ki, Balabəy məhz bizim xalqımızın istedadlı övladı, Azərbaycanımızın iftixar edib qürurlanacağı nadir oğludur. Bu nəhəng sənətkarla hamımız fəxr etməliyik ki, dünya miqyasında tanınılmağa layiq, əfsanəvi yaradıcılığa malik çox istedadlı bir sənətkarımız vardır.

* * *

Şəkil 32. Balabəyin Həbil Əliyevə hədiyyə etdiyi kamançanın çanaq üzərində sədəflə həkk etdiyi Üzeyir Hacıbəylinin rəsmi

Əkrəm Məmmədli

*Naxçıvan Muxtar Respublikasının Əməkdar
İncəsənət Xadimi.*

Balabəy haqda söz demək, sənəti haqda fikir söyləmək mənim üçün çox xoşdur. Ona görə ki, Balabəyi 30 ilə yaxındır ki, mən tanıyıram. Bir mükəmməl sənətkar, olduğunu bilirəm. Balabəy tarın ən böyük həkimidir. Tarın ələ yatımında da, səsinə də, tarın ən incə detallarına da, bütün zərif xüsusiyyətlərinə bələd olan böyük sənətkardır. Balabəy qısacası tarın loğmanıdır. Can verməkdə olan, ölmək üzrə olan tar məhz onun sirli-sehirli möcüzəli şəfalı əlləri ilə sağlığına qovuşur, müqtədir sənətkarlarımızın möhtəşəm ifaları ilə bir ömür yaşayır və həyatını ecazkar səsi-sədası, gözəl tembri ilə davam etdirir. Tarın səsinin harada zəif çıxmasını, harada doğru-düzgün səslənməsini də bilən, tarın xasiyyətinə vəqif olan, həssas nöqtələrinə kimi bələd olan ustad sənətkarın adıdır Balabəy. Mən Balabəyi birinci onun sənətinə görə xatirini çox istəyirəm. Xalqımız, millətimiz, musiqi mədəniyyətimiz üçün gördüyü savab əməlləri, təmənnəsiz xidmətləri ilə təqdir edirəm və qürur hissi keçirirəm.

Balabəy mənim ən əziz, dostumdur. Balabəy çox mehriban, səmimi bir insan olmaqla yanaşı tar alətinin memarı, rəssamı, heykəltəraşı kimi böyük şəxsiyyətdir. Balabəy səviyyədə sənətkar bəlkə də indiki dövrümüzdə nadir hallarda yetişibdir. Allahın bir xoşbəxt bəndəsidir ki, xalqımıza onu bəxş edibdir, hafizəsi, duyumu, rentken baxışı ilə birlikdə. Tarın rentgenoloqu adlandırırıram Balabəyi. Balabəy öz sənəti və peşəkar sənətkarlığı ilə birlikdə Azərbaycan mədəniyyəti tarixində adı qalacaq, xatırlanacaq nəhəng sənətkardır. Hal-hazırda çaldığım tarı Balabəy bəxş edib mənə. Balabəy tarın harasında bir xəstəlik varsa məcazi anlamda zərərli mikrobu aşkar edib tarı qısa zamanda sağlamlığına qovuşdurur. Diaqnozunu dəqiq qoyan bilən sənətinin bilicisi olan bir sənətkardır. Əlləri qızıldır. Tar üzərində lazer kimi dəqiq, həssas əməliyyat aparan İbni Sina kimi adlı loğmandır ki, bütün tar çalanlar ona müraciət etməkdə heç vaxt yanılmamışlar. Balabəyə uzun ömür, can sağlığı arzu edirəm. Balabəyin ürəyində nə arzular varsa Allahım o diləklərinə qovuşdursun.

* * *

Prof. Dr. Feyzan Göher Balçın

*Niğdə Ömər Xalisdəmir Universiteti
Türk Musiqisi Dövlət Konservatoriyası*

Bir çox cəmiyyətlərdə alətlər səs çıxaran obyekt (predmet) olmaqdan çox-çox kənara çıxıb daha çox əşyaya çevrilmişdir. Yarandığı mədəniyyətin güzgüsünə, hətta simvoluna çevrilə bilən alətlər təkcə ruhən deyil, həm də fiziki olaraq bu xüsusiyyətləri özündə ehtiva edə bilir. Türk mədəniyyətində oyma, boyama, yan-

dırma (dağlama), naxış kimi müxtəlif ornamentlərlə bəzədilmiş alətlərə tez-tez rast gəlinir. Hətta aşıqların üzərində heykəlciklərə də rast gəlmək mümkündür. Bununla belə, alətdə onun səs keyfiyyətinə xələl gətirmədən zərif ornament yaratmaq yüksək sənətkarlıq tələb edir. Xüsusən də alət istehsalında sədəfin ağac materialı üzərinin bəlli bir yerində uyularaq yerləşdirilməsi metodu ilə işləməsi kimi sənətkarlıqla vəhdət təşkil etməsi xüsusi bir ustalıqdır.

Musiqi ölkəsi kimi xarakterizə edə biləcəyimiz Azərbaycanın həm ifaçı, həm də bəstəkar baxımından son dərəcə ixtisaslı musiqiçiləri-musiqişünasları vardır. Bu həm də alət istehsalına aiddir. Balabəy Balabəyov Azərbaycanın ən istedadlı lütyorları (*musiqi alətlərini təmir edən və ya hazırlayan və satan şəxs*) arasında xüsusi bir mövqeyə malikdir. Onun sədəf və qiymətli daşlarla bəzədiyi alətlər vizual olaraq sənət əsərləridir.

Həndəsi naxışlar, çiçəklər və yarpaqlar sədəf gömmə sənətində ən çox yayılmış motivlərdir. Şübhəsiz ki, Balabəyovun sədəflədiyi alətlərində bu naxışlara rast gəlmək mümkündür. Amma onun digər sənətkarlardan əsas fərqi odur ki, musiqi aləti üzərində sədəflə tematik şəkillər nəqş etməyi bacarmasıdır. Onun Nizami Gəncəvi və Füzulidən ilham alaraq yaratdığı əsərlər dünyanın ən mühüm muzeylərində sərgilənir və beynəlxalq protokollarda ən mötəbər hədiyyə kimi təqdim olunur. Onun əlindən tarlar, kamançalar çıxanda saatlarla seyr etməkdən ləzzət alınan sənət əsərinə çevrilirlər.

Balabəyovun ən çox bəyənilən əsərləri arasında Dədə Qorqud hekayələrinin canlandırıldığı saz aləti də yer alır. Onun nəqş etdiyi musiqi alətlərində quşlar sanki uçmağa hazırlaşır, insanlar da danışır deyəsən. Hekayəli səhnələr sanki rəsm əsərlərinə bənzəyir və onların təfərrüatları isə heyratəmiz dərəcədə zərif və qüsursuzdur. Musiqi sənətinin bir parçası olan bu alətlər onun əlində möhtəşəm təsviri sənət əsərlərinə çevrilir. Türk mədəniyyətinin mühüm dəyəri olan bu alətlər sədəf işləməciliyi sənətinin incə nümunələrini nümayiş etdirən vizual əsərlər olmaqla yanaşı, mövzulu hekayələri ilə mədəniyyət daşıyıcılarıdır. Bu baxımdan Balabəyovun əsərlərini orqanologiya, folklor və sənətkarlıq xəzinəsi kimi qiymətləndirmək mübaliğə olmaz.

Nəticə. Etiraf etməliyəm ki, Balabəyi heyratləndirmək əsla mümkün deyildir. Çünki bir çox elmləri, sənətin fərqli sahələrinin hafizəsində həkk etmiş, ruhunda birarada qovuşduran loğman təbiətli elm xadimidir. Botanikanın, ədəbiyyatın, tarixin, mədəniyyətimizin, incəsənətimizin müxtəlif yönünə aşina, ensiklopedik bilgiyə sahib mütəfəkkirdir. Bu fərqli elm sahələrinin incəliklərinin bilicisidir. Xoşbəxtəm ki, səsinə duyuram, dərin mənalı fikirlərinə heyrat edirəm, əl işlərinin sirrlərini tədqiq etməyə, gizli mənalardakı mətləbləri açmağa çalışıram. Qıscası bir dövəmdə yaşayıram Balabəy adlı şəxsiyyətlə birlikdə.

Balabəyin əsərlərini vəsf etmək, təsvir etmək, xarakterizə etmək, olduğu səviyyədə tərənnüm etmək mümkün deyildir. Çünki fəlsəfi mənalara harmanlanmış fikrini doğru-dürüst ifadə etmək istədikdə kəlmə, cümlə aciz, dil yetərsiz qa-

lar. Bu baxımdan Balabəyin möhtəşəm əl işlərini sadəcə seyr etmək tilsimlənməkdir, heyrlənməkdir. Budur Balabəyin dünyəvi mahiyyətli yaradıcılığının fəlsəfəsi. Balabəy yaradıcılıq fəlsəfəsinin gizəmli qatlarında Nizami dühası, Məcnun eşqi, Nəsimi fanatikliyi dayanır. Bunları mənən yaşaya bilən şəxs, mütəxəssis olub Balabəy sənətinin fəlsəfəsinin mahiyyətini açmağa təşəbbüs edə bilər. Fəqət bu fikirlərimi özündə ruhunda canında qanında yaşadabilən bir insan vardır ki, onun adı Balabəy, ilahi əsərinin adı da “möcüzə”dir. Bu möcüzənin tilsimini yalnız Balabəy qıra bilər, bu sirrlərlə zəngin dünyəvi mənasını açmağa bilən bir tək Balabəy adlı sima ola bilər fikrimizcə. (Bax: Şəkil 33).

Şəkil 33. Azərbaycanın sədəfsaz dünyasının parlayan gücnəşi məşhur sənətkar Balabəy Balabəyov

Türkiyə, Hindistan, Almaniya, Danimarka, İsveçrə və İranda möhtəşəm əsərləri ilə Azərbaycan mədəniyyətini layiqincə təmsil edən böyük novator, alim-xislətli Balabəyi canı-könüldən təbrik edərək deyirəm: Yubiley ilinə gedən yolda, 60 yaşa rəvan olacağın dönməkdə daha böyük nailiyyətlər arzu edirəm. Allah, ilhamına qol-qanad versin, fəlsəfi fantaziyalarıyla xalqımız başda olmaqla Şərq aləmini, Türk dünyasını hər zaman heyrtəmizlik mücəssməsi olan enfes əsərlərlə dünya mədəniyyəti fəvqündə daha da zənginləşdirənsən Balabəy. Bu mübarək zəvvar yolçuluğunda Sizə can sağlığı, uğurar diləyirəm cənabi Haqdan!

Balıq bilməsədə Xalq bilər, “Odlar Diyarı”nın İlham Əliyev adlı sərkərdəsi, baş komutanı başda olmaqla hər bir vətənoğlu övladlarımız qiymət verər əfsanəvi əsərlərinə. Çünki haqdan əta olunanlar dahi əsərlərindir. Hər biri pirdi, qiymətli əsərlərin müqəddəslik simvoludur mənim nəzərimdə. Balabəy xeyir-duasından zühur edən mənəvi-estetik dəyərlər nəhəngdir, qüdrətlidir, əzəmətlidir, əfsanədir, nağıldır, əbədidir, laməkandır, asimana, yerə-göyə, ərşi-ələyə sığmazlıqdır. Gədəbəyin “Arısuu” kəndində pedaqoji fəaliyyət göstərmiş rəhmətlik Hüseynqulu müəllimin 1976-cı ildən xatirəmdə qalan möhürbənd, bu məqaləmdə Azərbaycanımızın iftixarı, qüruru Balabəyimizə ərnağan olsun. Bu bənddəki məna Balabəyə çox yaraşır:

Hüseynqulu, var sözünün mənası,
Bina qalar gedər onun bənnası.
Soruşsalar kimdir bunun ustası?,
Nişana qoy, hərdən yada düşgünən.

ƏDƏBİYYAT

1. İmamverdiyev İ. «Tarın Gelişim Tarihi ve Doç. Dr. İlgar İmamverdiyev'in Tarıda Yaptığı Yenilikler», Uluslararası “Avrupa'da Türk Cumhuriyetleri'nde Müzik Kültürü ve Eğitimi Kongresi Dergisi”, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi, 13–16 Kasım, Ankara–2002, S. 81–91.

2. İmamverdiyev İ. «Azerbaycan'da Tar Sanatının Gelişimi Tarihine Genel Bir Bakış», 10-12 Mayıs 2017 tarihinde Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümünün Göztepe Yerleşkesinde düzenlenen “Güzel Sanatlar Eğitimi, Toplum Bilimler Etkileşimi Uluslararası Sempozyumu”n Bildiriler Kitabı pdf, ISBN 978- 605-4957-42-2, Basım Tarihi, Aralık 2017, İstanbul, S. 275-326.

3. İmamverdiyev İ, İmamverdi Aş, “Prof.Dr. Vamık Memmedaliyev – 75 Enstrümental Tar Eserleri” (derâmedler, renkler ve diringiler)”, “İKSAD Yayınevi”, ISBN: 978-625-7562-77-5, Ankara -2021, 286 s.

4. Rafiqqızı N. “Toylarımızda qarıbsəyən tar”, “Olaylar”.- 2011.- 4 noyabr.- S.12.

İnternet qaynaqları

1. <https://www.youtube.com/watch?v=LZRy4Y0fCNY&t=960s> Bax: 0.05 – 21.21

2. https://az.wikipedia.org/wiki/%C4%B0sg%C9%99nd%C9%99rin_N%C3%BC%C5%9Fab%C9%99_il%C9%99_g%C3%B6r%C3%BC%C5%9Fm%C9%99si

3. https://az.wikipedia.org/wiki/Nu%C5%9Fir%C9%99van_v%C9%99_bayqu%C5%9Flar%C4%B1n_s%C3%B6hb%C9%99ti

4. https://az.wikipedia.org/wiki/K%C9%99rpick%C9%99s%C9%99n_qocan%C4%B1n_bir_cavanla_hekay%C9%99ti

5. [https://az.wikipedia.org/wiki/F%C9%99rhad_v%C9%99_%C5%9Eirin_\(V%C9%99h%C5%9Fi\)](https://az.wikipedia.org/wiki/F%C9%99rhad_v%C9%99_%C5%9Eirin_(V%C9%99h%C5%9Fi))

6. https://az.wikipedia.org/wiki/B%C9%99hram_Gur_v%C9%99_qoca_%C3%A7oban

7. https://az.wikipedia.org/wiki/B%C9%99hram_Gur_v%C9%99_Fitn%C9%99ni_n_ova_%C3%A7%C4%B1xmas%C4%B1

8. <https://obastan.com/wiki/%C4%B0sk%C9%99nd%C9%99rnam%C9%99>

9. <https://az.wikipedia.org/wiki/M%C9%99cnun>

10. <https://www.balabayov.com/az-az/>

